

Bjergene af døde mink kan således tjene som et memento mori på, hvor galt det kan gå, hvis man ikke tager forbrugerkulturen alvorligt.

Kronik.

Fra minkskandale til klimakultur - landbrugets legitimitet i klimaforandringerens tidsalder

Dannie Kjeldgaard, professor ved Institut for Marketing & Management, SDU, og leder af forskningsklyngen Sustainable Markets samt Bent Ole Gram Mortensen, professor ved Juridisk Institut, SDU, og medlem af styregruppen for forskningsklyngen Sustainable Markets

På en ganske almindelig corona-novemberdag afholdt regeringen pludselig et pressemøde, hvor statsministeren erklærede, at det er "nødvendigt at aflive alle mink i Danmark."

Baggrunden var en frygt for, at muterede varianter af covid-19 skulle brede sig via mink-farmene og reducere effekten af de vacciner, som vi lige nu er ved at rulle ud til befolkningen.

Et par dage senere (6. november 2020) blev statsministerens udmelding fulgt op af et brev fra Fødevarestyrelsen, ifølge hvilket alle mink, inklusive avlsdyr, skulle aflives inden 16. november 2020. Processen har været kritiseret af jurister for blandt andet at mangle lov-hjemmel og for myndighedernes tilgang, herunder politiets adfærd, og i et notat af 18. november 2020 konkluderede Justitsministeriet efter en samlet vurdering, "at forløbet må betragtes som kritisabelt og beklageligt."

Pressen karakteriserede det som en skandale, og det hele endte med en politisk aftale om erstatning med videre, der ifølge Finansministeriet forventes at ligge mellem 15,9 og 19,1 mia. kroner. En betragtelig sum.

Ingen kunne vist have forestillet sig, at man med en politisk beslutning kunne lukke ned for et helt legitimt erhverv nærmest fra den ene dag til den anden her i landet. Hvordan kunne det ske?

MINKERHVERVET HAR ISÆR i det jyske været et stort erhverv med flere tusinde beskæftigede og en milliardomsætning, der dog sammen med antallet af minkbesætninger har været meget konjunkturfølsom.

Landbruget i Danmark har stadig en stor om end faldende politisk indflydelse. Det har en historisk baseret legitimitet, dels fordi erhvervet tidligere havde en større samfundsøkonomisk betydning, dels i kraft af fortællingen om andelsbevægelsen og organiseringen af landbrugets interesseorganisationer.

Minksagen er dog også problematisk af andre grunde end den politiske og administrative proces. Vox populi er splittet, og mange forbrugere støtter lukningen af erhvervet, ikke kun på grund af covid-19 men også af for eksempel dyreetiske årsager.

"Nuttede pelsdyr" på rad og række i små bure kalder på følelserne. Mere sagligt kan det påpeges, at burmink allerede er avls-dyr, der afviger fra den naturlige stamform, og at andre produktionsdyr i landbruget ikke nødvendigvis har bedre kår, eller at dyrevelfærden på minkfarme andre steder i verden er langt værre end i Danmark.

Forbrug af alle slags herunder minkskind og højt forarbejdede minkprodukter handler i høj grad om etik og symbolik. Forbrug skal ikke kun tilfredsstille fysiske behov, men også symbolske værdier.

I dag forsøger vi at skabe mening i tilværelsen gennem vores forbrug og formål med vores egen og andres roller. Forbruget er med andre ord også symbolsk, og det kan gøre forbrugerkulturen ganske magtfuld.

MINKSAGEN HAR MED al ønskelig tydelighed demonstreret den symbolske, værdibaserede forbrugerkulturs styrke: Økonomisk rationelle betragtninger om eksport, tab af arbejdspladser m.m. tilsidesættes og en beslutning om lukning kan bæres igennem udelukkende med en henvisning til en sundhedsrisiko, og den politiske beslutning bakkes op af "forbrugs"-legitimitet.

Minksagen er en del af det større drama, som landbruget i sin helhed befinder sig i, i dag – og den kan tjene som eksempel på, hvor farligt det er at lægge sig ud med forbrugerkulturen. Hele sektorens historiske legitimitet i Danmark er i stigende grad under pres som følge af den klimadiskussion, der udfolder sig.

Klimaspørgsmålet problematiserer vores forbrugs- og produktionsformer, og landbruget gør sig bemærket som en af de helt store udledere af drivhusgasser (primært metan).

SOM FORBRUGERE ER vi os pinligt bevidste om, at vi praktiserer en problematisk forbrugerkultur, men netop fordi forbruget også er blevet et symbolsprog, kan vi heller ikke bare "holde op" – vi vil fortsætte med at forbruge, men mange søger mod en

anden mere miljørigtig måde.

Derfor står landbruget overfor en forbrugerkultur, der er ligeglad med den historisk baserede legitimitet, det samfundsøkonomiske bidrag og andelsbevægelsens unikke betydning, der knytter sig til erhvervet.

Forbrugerne vil se troværdige og proaktive handlinger, der peger ind i fremtiden. Landbruget har derfor brug for en ny grundfortælling om, hvordan erhvervet er en del af løsningen på klimaproblematikkerne.

Men i stedet for visioner synes tilgangen fanget i udelukkende at se begrænsning af landbrugets ansvar som løsningen, for eksempel ved reduktion i udledning af metangas og brug af sprøjtemidler. Men hvorfor ikke også være med til at reducere klimabelastningen proaktivt?

For eksempel ved produktudvikling, som kan bidrage til at mindske forbruget af kød! Eller mobilisere sine verdensklassekompetencer til at fremme andre innovative produktionsformer, for eksempel urban eller vertical farming!

Samme type nærgående spørgsmål stiller forbrugerkulturen i dag til forurening som følge af kvælstofudledninger til vandmiljøet, og til biodiversiteten både i Danmark og i de lande, hvor dansk landbrug henter en del af foderet til produktionsdyrene. Landbrugssektorer kunne mere aktivt og visionært placere sig på linje med forbrugerkulturens kritiske perspektiv og tilgang.

BJERGENE AF DØDE mink kan således tjene som et memento mori på, hvor galt det kan gå, hvis man ikke tager forbrugerkulturen alvorligt. Landbruget er på mange andre områder allerede godt i gang med en omlægning, der burde kunne bidrage til at opbygge ny legitimitet.

Vedvarende energi "dyrkes" i stort omfang i form af vindmølleparker og solcelleanlæg. Men det er heller ikke nemt: For selvom vedvarende energi er et naturligt "råstof" til en positiv, fremtidsrettet fortælling, som dagens forbrugerkultur burde elske – bliver landbruget alligevel ofte ramt af NIMBY effekten (Not In My Back Yard), fordi folk ikke vil være naboer til disse energianlæg, som efterhånden også er meget store.

Paradoksalt nok lidt af samme udfordring, som opstod omkring de – ofte også meget store – minkfarme.

Landbruget er uden tvivl selv meget bevidst om, hvor vigtigt det er for sektoren at få opbygget en grøn profil og kæmper indædt, hvor det kan spotte en vej gennem krattet. Det fremgår blandt andet af en helt aktuel og ret heftig diskussion mellem biogasselskaberne og landbrugsorganisationerne om, hvem af dem reduktionerne i drivhusgas skal tilfalde.

Spørgsmålet er, om det er for traditionelt til at genskabe legitimiteten hos de kritiske forbrugere, der driver fremtidens forbrugerkultur?